

Økonomianalysen: Mange lam gir høyt dekningsbidrag

Forfatter

Erling Mysen, Bonde og forsker

Sammendrag

Mange fødte lam, kopplam, ekstra kraftfôr på vårbeite pluss fjellbeite i Fyresdal er oppskriften på høyt dekningsbidrag hos Ann Kristin Teksle og Knut Johan Hvistendahl i Nome, Telemark.

Publisert

2017

Referanse

Sau og Geit Nr.5/2017

Utskriftsdato

19.04.2024 www.fag.nsg.no

Det hevdes at mange sauebønder lever «for - ikke nødvendigvis av - sauen». Vi tar det likevel for gitt at de fleste sauebønder - store eller små - er interessert i egen driftsøkonomi. Her lanseres derfor første versjon av Sau og Geit sin økonomianalyse. Arbeidet er utført av sivilagronom og frilansjournalist Erling Mysen - som har utført tilsvarende oppdrag for andre fagtidsskrifter i landbruket.

Økonomianalysen:

Mange lam gir høyt dekningsbidrag

Mange fødte lam, kopplam, ekstra kraftfôr på vårbeite pluss fjellbeite i Fyresdal er oppskriften på høyt dekningsbidrag hos Ann Kristin Teksle og Knut Johan Hvistendahl i Nome, Telemark.

Tekst: Erling Mysen

Ann Kristin Teksle var 21 år gammel da hun kjøpte gården Sannesmoen ved Norsjø i Nome på det frie markedet. Et år seinere (i år 2000) startet hun med 50 spælsau. Året etter bygde hun

sauefjøs. Så i 2006 kom Knut Johan Hvistendahl flyttende fra Fyresdal med 180 sauer. I dag har paret drøyt 300 vinterføra sauer. De fleste er NKS, men ca. 30 er av rogalandsrasen Blæset. De har også kjøpt til

en nabogård og satser på frukt og ammekyr i tillegg til sau. Men sauen er klart viktigst for gården Sannesmoen.

Kraftfôr på vårbeite

Vi besøker Sannesmoen rett før sauen skal til fjells. Sau og lam går på vårbeite ved gården. Noen søyer er merket med rødt; de har ett lam. Grønt fargemerke betyr to lam og blått betyr tre. Søylene med to og tre lam får ekstra kraftfôr på vårbeite.

- Vi begynte med dette i fjor; gav søyer med trillinger ekstra kraftfôr på beite. Synes det var så vellykket at nå får både

SOMMERIDYLL: Barna Astrid og Per er ofte med Ann Kristin Teksle og Knut Johan Hvistendahl og ser til sauene.

søyene med to og tre lam ekstra kraftfôr. Det hele gjøres også mer systematisk enn i fjor, forklarer Ann Kristin. Og resultatet da sauene ble sluppet på beite i juni var at lammene hadde en tilvekst på ca. 40 gram mer pr. dag (ca. 30 dager) sammenlignet med vekt ved beiteslipp de to foregående årene.

Sender sauen til Fyresdal

Ikke all sauen skal på fjellbeite. I egne binger med tilgang til mambo og melk går ca. 80 kopplam. (Mambo er kunstig grisemor brukt i svinebesetninger, red.

EKSTRAFÖR: Knut Johan gir søyene med to og tre lam kraftfôr på vårbeitet.

Sannesmoen, Nome

Gård på vestsiden av Norsjø i Nome i Telemark

480 daa inkl. beiter, herav 300 da leiejord
1300 daa skog

Ca. 310 v.f. sau, 14 ammekyr og 50 daa frukt

Brukere: Ann Kristin Teksle, Knut Johan Hvistendahl

da lamma er små. Ulv forekommer, men Telemark er normalt ikke veldig plaget. Det vil si hvis ulven tar turen gjennom fylket, er faren stor for at den også legger veien om Fyresdal. Det virker som ulven har ruta si via Fyresdal. Hvis det varsles om ulv i Telemark, er vi på vakt, understreker Knut Johan.

Ulv og hyttebygging en trussel

Sauebøndene i Nome ser ulv og hyttebygging som de største truslene mot saueholdet. De er glade de er i et område uten for mye rovdyrplager. Men i 2010 fikk også de oppleve hvor voldsomt ulv kan herje. Dette året mistet de 65 lam. Normalt er tapene langt mindre og forårsaket av andre rovdyr.

- Jeg er med og jakter ulv når vi har fellingstillatelser. Men det er enormt vanskelig å jakte ulv i sommerhalvåret. I fjor brukte vi 1 600 dagsverk eller nesten et årsverk på å skyte en ulv, forteller Knut Johan. I tillegg til ulv ser de utstrakt hyttebygging som en trussel mot sauen.

- Det virker som det bare blir flere og flere konflikter mellom hytteiere og ►

anm). Disse lammene slaktes i slutten av juni, men skal først bli feitest mulig på melk. Resten av lammene går på vårbeite med mora og skal snart til fjells. Nærmere bestemt til Fyresdal to timer unna. Det er herfra Knut Johan kommer, og hver sommer sender han sauene tilbake.

- Vi har ikke nok beitegrunnlag rett ved gården her. I Fyresdal er vi med i et fellesbeiteopplegg med 12 andre. Vi har ansatt en gjeter, men tar ofte turen til Fyresdal selv, forteller Knut Johan. Normalt er det lite tap av sau til rovdyr i dette området. Ørnen tar noen, men bare den første tida

UT PÅ TUR: Ann Kristin, Astrid og Per bruker firehjulingen for å se etter sauene på Sannesmoen. Ann Kristin er også aktiv i organisasjonslivet og nestleder i Telemark Bondelag.

saueiere, synes Ann Kristin og Knut Johan.

Samarbeider om frukt

Sannesmoen er nær fruktområdet Gvarv og rett ved innsjøen Norsjø. Mange av gårdene i dette området satser på fruktproduksjon. Det gjelder også denne gården. Innsjøen Norsjø gir et stabilt værklime med lite fare for nattefrost. Og området har varme somre som gir god smak på epler.

- Vi har nær 50 da med epler og det gir som regel ei grei inntekt. Vi er tilsluttet Telefrukt der ca. 50 gårder samarbeider om pakking og salg. Sammen med et par nabogårder har vi et enda tettere samarbeid, sier bøndene på Sannesmoen.

« Du tror kanskje det er god butikk. Men snøbrøyting krever nyere maskiner og det blir sjelden særlig god butikk »

Ammekyr og noe mindre sau

I 2010 bygde Teksle/Hvistendahl også fjøs til ammekyr. De har et ammekufjøs med plass til 14 mordyr pluss oppdrett. Rasen er Hereford.

- Ammekyr passer perfekt sammen med sauene. Ammekyrne får det dårligste grovføret og de utnytter sauebeitene på en god måte om sommeren, forklarer Knut Johan.

Slik sett mener han det er lurt å trappe litt ned på sauene og heller ha noen ammekyr. De har hatt over 350 vinterføra sauer på det meste. I 2016 hadde de 314 og i år blir det enda litt færre.

- Litt mindre sau gjør både logistikken og driften enklere. Vi har mer plass/beite pr. sau, sparer flyttejobb og det hele blir kanskje mer lønnsomt, tror sauebøndene på Sannesmoen. Knut Johan er flink til å regne på alt de driver med på gården.

- Snøbrøyting har jeg derfor kuttet ut. Du tror kanskje det er god butikk, men snøbrøyting krever nyere maskiner og det blir sjelden særlig god butikk, mener bonden fra Telemark.

Mange lam viktigst

Mange lam på søyene er nøkkelen for å få et godt resultat med sauene. Her har Ann Kristin og Knut Johan lyktes. I 2016 hadde paret 2,49 levendefødte lam og av disse ble hele 2,39 solgt eller satt på i egen besetning (0,3 av dem var kopplam). Dette er utrolig bra. Det er også antall lam som skiller denne gården fra en gjennomsnittsgård med sau. En årsak er selvsagt alle kopplamma. Men for å oppnå mange lam er det viktig å avle på de rette søyene. Og både Ann Kristin og Knut Johan er svært interessert i avl.

- Vi ser på indekser, men vi ser også mye på jur og jurform. Små jur som melker mye er best, mener Knut Johan.

Samtidig er slaktevekten bra på Sannesmoen. Det normale er ca. 20 kg. 2015 var et godt beiteår og slaktevekt på lamma ble hele 20,7 kg. Fjoråret var ikke så bra og slaktevekt endte et kg lavere. De fleste lammene blir sendt på slaktebil rett fra beitet, men de minste lammene blir føret noen uker på gården. Det vil si, med slik prising av lam det legges opp til for tiden, er det mest lønnsomme i øyeblikket å sende lammene rett på slaktebilen fra fjellbeite. Dette er også en delårsak til at de gir ekstra kraftfôr til søyene på vårbeite.

Bunnlinjen tyder på rett oppskrift

Vi har sammenlignet dekningsbidrag på sau hos Teksle/Hvistendahl med kalkyletall fra Nortura pluss gjennomsnittstall i NIBIO sine driftsgranskinger. Regnet pr. v.f. sau blir inntektene hos paret i Nome litt høyere enn gjennomsnittet i landet. Nå blir sammenligningen noe urettferdig da gjennomsnittsbruket har mer areal og bare dels er strippet for inntekter fra planteproduksjon. Og gjennomsnittsbruket ligger i en gunstigere sone for tilskudd enn i Telemark (tilskuddsbiten står normalt for mer enn halvparten av inntektene i saueholdet). Likevel kommer bruket i Nome ut med et like godt dekningsbidrag pr. v.f. sau for 2015. I 2016 gjør bruket i Nome det enda bedre selv om dekningsbidrag pr. søye gikk ned. Årsaken finnes i jordbruksavtalen. Sauebruk fikk kun halvt lammetilskudd i 2016 på grunn av en omlegging. Det favoriserer bruk som har gode tall uten tilskudd.

Noe høyere variable kostnader

Ser vi på variable kostnader får vi noe høyere kostnader hos Teksle enn sammenligningstallene viser. Årsaken er mer kraftfôrkostnader pluss at bruk av kun rundballer som grovfôr gir noe høyere variable kostnader (men mindre faste kostnader) enn gjennomsnittsbruket. Samtidig er det vanskelig å skille ut variable kostnader på kun sau hos Teksle/Hvistendahl. Et regnskap der en også har frukt og ammekyr kompliserer bildet. Vi har gjort justeringer i samråd med brukerne, men kanskje vi likevel har et noe høyt tall på variable kostnader? Teksle/Hvistendahl er svært bevisst på at hverken variable eller faste kostnader løper løpsk. Og det er det ingen tegn til på denne gården.

Har funnet rett oppskrift

Vi har ikke sammenlignet faste kostnader. Men gården Sannesmoen har et enkelt uisolert sauefjøs fra 2001, dvs. bygd i ei tid med relativt lave kostnader. Bruket har også høyere avlinger og færre dekar dyrka areal enn hos gjennomsnittet. Dette er forhold

Dekningsbidrag Sau

Regnskapstall Teksle/Hvistendahl og sammenligningsbruk/kalkyler

	Teksle/Hvist. Regnskap Nome,Telem	Teksle/Hvist. Regnskap Nome,Telem	Nortura DB kalkyle Østl. A bygd	NIBIO sau store bruk hele landet	NIBIO sau store bruk Østl. A.bygd
	2016	2015	2016	2015	2015
Jordbruksareal da	480	480	313	624	379
Herav leid da	300	300		270	253
Sau antall v.f. sau	314	321	320	255	202
Gagnslam pr. v.f. sau (eks. kopplam i parentes)	2,4 (2,1)	2,2 (1,9)	1,8 (1,7)	1,6	1,4
Kjøtt kg pr. v.f. sau	40	40	39	33	30
Kjøtt/livdyr kr pr. v.f.s	3 067	2 798	1 863	1 886	1 738
Oppnådd kjøttpris kr/kg	47,80	52,80	47,70	54,10	49,50
Slaktevekt lam (eksl. kopplam)	19,7	20,7	20,1		
TALL PR. V.F. SAU, KR					
Tilskudd pr. v.f. sau kr	2 115	2 514	2 203	2 851	2 663
Inntekter pr. v.f. sau eksl. tilskudd kr	3 420	3 078	2 078	2 671	2 015
Inntekter pr. v.f. sau med tilskudd kr	5 535	5 592	4 281	5 522	4 678
Variable kostn pr. v.f. sau kr	1 933	1 822	1 391	1 694	1 465
Fôr andel av variable kostnader %	55	60	66	48	49
DB pr. v.f. sau kr uten tilskudd kr	1 487	1 255	688	976	550
DB pr. v.f. sau inkl. tilskudd kr	3 602	3 769	2 891	3 827	3 213
SUM INNTEKTER, KR					
Sau og lammekjøtt	863,000	799,000	596,000	478,000	321,000
Sau ull	43,000	42,000	69,000	56,000	38,000
Sau livdyrsalg/statusendringer	100,000	99,000	0,000	3,000	30,000
Salg grovfôr/planteprodukter/beholdn.endr.	25,000	2,000	0,000	90,000	8,000
Tilskudd sau+areal+beite (minus avløsertilsk.)*	664,000	807,000	705,000	727,000	538,000
Andre inntekter sau (erstatninger div.)	43,000	46,000	0,000	54,000	10,000
Sum inntekter	1738,000	1795,000	1370,000	1408,000	945,000
SUM VARIABLE KOSTNADER , KR					
Såvarer	5,000	10,000	6,000	12,000	4,000
Gjødsel, kalk	54,000	50,000	49,000	77,000	46,000
Plantevern	6,000	7,000	6,000	7,000	1,000
Konservering, emballasje	44,000	38,000	6,000	6,000	2,000
Kraftfôr, annet fôr,	331,000	350,000	293,000	208,000	144,000
Medisin, veterinær, annet husdyr	70,000	55,000	35,000	41,000	37,000
Innkjøp dyr	25,000	27,000		25,000	18,000
Andre forbruksartikler	51,000	27,000	35,000	41,000	34,000
Renter variable kostnader 3,5 %	21,000	20,000	15,000	15,000	10,000
Sum variable kostnader	607,000	585,000	445,000	432,000	296,000
Dekningsbidrag	1131,000	1210,000	925,000	976,000	649,000
Dekningsbidrag uten tilskudd	467,000	403,000	220,000	249,000	111,000

Teksle/Hvistendahl har 13-14 ammekyr (pluss hest) og 50 daa frukt, variable kostnader er fordelt.

Sammenligningsbruket har 62 da korn, har trukket ut 1 000 kr/da i nettoinntekter planter for dette

Tilskudd: Det ble pga. endr. i jordbruksavtalen bare utbetalt halvt lammertilskudd i 2016, avløsertilskudd er trukket fra

Begrepet vinterfôra sau er noe annerledes hos NIBIO, eller de regner all voksen sau pr. 1. mars i dette begrepet.

Gagnslam = lam som kommer hjem om høsten

som normalt vil slå ut i lavere faste kostnader. Men her holder vi oss til dekningsbidrag. Det er mest interessant å

sammenligne dekningsbidrag pr. v.f. sau uten tilskudd. Da havner parete fra Nome godt over både kalkyler og alle sammen-

lignbare gjennomsnittsbbruk fra NIBIO. I det hele tatt tyder alt på at sauebøndene i Nome har funnet rett oppskrift.